

БЮЛЕТЕНЬ

УКРАЇНСЬКОЇ АСОЦІАЦІЇ

КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ І ПОЕТИКИ

№6

червень 2014

**Відбулися загальні збори Української асоціації
когнітивної лінгвістики і поетики
*Читайте на стор. 10***

Круглий стіл СУЧАСНІ КОГНІТИВНІ СТУДІЇ: ПРОГРАМА МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

16 травня 2014

Київський національний лінгвістичний університет

16 травня 2014 року в Київському національному лінгвістичному університеті відбувся круглий стіл „Сучасні когнітивні студії: програма міждисциплінарних досліджень”. У зібранні взяли участь понад 70 учених з різних навчальних закладів України.

Роботу конференції відкрила проректор з навчально-виховної роботи і міжнародних зв'язків КНЛУ професор **І.І. Серякова**. У своєму вітальному слові вона зазначила, що за останні два роки це вже третій Круглий стіл, організований Центром когнітивних і семіотичних досліджень КНЛУ, кафедрою лексикології і стилістики англійської мови імені професора О.М. Мороховського, в межах діяльності Української асоціації когнітивної лінгвістики і поетики. Всі вони так чи інакше відбивають найактуальніші проблеми когнітології: "Когнітивні студії в Україні: стан справ і перспективи розвитку" (січень 2012 р.), "Світ емоцій у дзеркалі когніції: мова, текст, дискурс" (вересень 2012 р.) і сьогоднішній Круглий стіл, що фокусується на міждисциплінарних студіях.

Кожен із названих наукових форумів мав свою родзинку. Перший супроводжував відкриття Центру когнітивних і семіотичних досліджень. І саме тоді у січні 2012 р. було оголошено про намір створити Асоціацію, яка згодом отримала назву Української асоціації когнітивної лінгвістики і поетики, скорочено УАКЛіП. Засновниками Асоціації були професори О.П. Воробйова, С.А. Жаботинська та В.І. Теркулов. Асоціацію було офіційно створено 4 травня 2012 р. на Установчій конференції і зареєстровано 29 жовтня 2012 р. Цей захід супроводжували прекрасні лекції проф. Т.В. Чернігівської (Санкт-Петербург), видатного фахівця з когнітивних і нейронаук. У Круглому столі з проблематики когніції і емоцій взяв участь відомий голландський вчений, фахівець у галузі когнітивної поетики, проф. Майкл Берк.

Українській асоціації когнітивної лінгвістики і поетики нещодавно виповнилося два роки. У її складі понад 100 членів (професори, доценти, докторанти, аспіранти, студенти) практично з усіх областей України. Діяльність асоціації добре відома на міжнародній арені. Українські вчені мають можливість стежити за роботою Асоціації, отримуючи змістовні інформаційні Бюлетені, яких вже вийшло п'ять. Постійно поповнюється бібліотека Центру когнітивних і семіотичних досліджень, як друкована, так і електронна. Крім названих вчених, за цей період на запрошення асоціації у КНЛУ відбулися лекції проф. С.А. Жаботинської і проф. В.І. Карасика.

На 25-27 вересня 2014 р. заплановано проведення великої Міжнародної наукової конференції УАКЛіП "Мова – література – мистецтво: когнітивно-семіотичний інтерфейс".

На програмних засадах міждисциплінарних студій у сфері гуманітарних наук, що є стрижневою проблемою цьогорічної вересневої конференції УАКЛіП, фокусувалася доповідь **О.П. Воробйової „Сучасні когнітивні студії: мова – література – мистецтво”**. Дослідницький фон для розбудови міждисциплінарності когнітивних студій у філолого-мистецькому середовищі охоплює, на думку проф. О.П. Воробйової, п'ять основних позицій:

- 1) кристалізація епохи пост- з її парадигмальною мозаїчністю і розмитістю онтологічних і епістемологічних меж;
- 2) оберненість гносеологічного вектору від послідовності "мова → література → мистецтво" до ланцюга "мистецтво → література → мова";
- 3) акцент на когнітивній природі творчості, включаючи творчість мовну і мистецьку, й уяві;
- 4) увага до асистемних явищ і їх когнітивного підґрунтя;

5) встановлення кореляції між виявами семіотичного перевдягання як ігрового явища і залученими до побідних аберацій когнітивними процесами.

У дослідницькому плані епоха пост- набуває абрисів посткогнітивізму як сучасного парадигмального зрізу міждисциплінарних студій, що маніфестується потрійно:

а) крізь зсув від парадигмального домінування через парадигмальний діалог до моделі парадигмального збирання як вияву посткогнітивної еkleктики;

б) як наслідок фокусування на міжпарадигмальних дослідницьких шпаринах (як-от напруження та образ як універсальні транс-явища, екфрасис у різних мистецьких середовищах, катастрофа як принцип розвитку, парадокс як основа

постмодерного буття тощо);

в) у форматі кластерної методології як поєднання традиційних і новітніх методик за умови їх сумісності та активізації пошуку метаметоду аналізу з когнітивним та когнітивно-семіотичним аналізами як його складниками.

Оберненість дослідницького вектору з огляду на пріоритетність естетико-художнього у словесно-розумовій діяльності людини набуває таких форм:

а) встановлення когнітивних і нейрокогнітивних засад художності художнього/естетичного мислення/мовлення на тлі художності повсякденного мислемовлення (зокрема, за рахунок активної розбудови таких галузей як нейроестетика, нейропоетика та ін.);

б) залучення до лінгвістичного контексту традиційно літературних і мистецьких тем та явищ, наприклад, феномену травми, різноманітних феноменологічних різновидів поетики у стилі Гастона Башляра, як-от: поетика простору, повітря, дощу, сновидінь тощо;

в) розкриття з когнітивно-семіотичних позицій ролі мистецьких технік (живописних, кінематографічних, архітектурних, музичних, музейних, гаптувальних і т. ін.) та прийомів (наприклад, прийомів створення ефекту словесної голографії) у побудові вербальних і гібридних текстів і породженні смислів.

Сучасний акцент на феноменах творчості й уяви передбачає:

а) дальше заглиблення у когнітивні і нейронні механізми творчості, інтуїції та осяяння як інтеграції мистецтва і науки творчого;

б) дослідницьке занурення у природу змінених станів свідомості як невід'ємного складника творчості, зокрема, в суто когнітивному та культурологічному, у тому числі візіонерському, планах (побудова картографії ЗСС, їх "лексикону" тощо);

в) реконструкцію ідіо- та колективних (фольклор, казки і легенди, танці і пісні, сакральні тексти та ритуали, ремесла) когнітивних матриць творчості і механізмів навіювання.

У контексті міждисциплінарності явище семіотичного перевдягання заслуговує на увагу, передовсім, у таких ракурсах, як:

- а) мультимодальність, що наразі тлумачиться як невід'ємна властивість сучасного тексту і дискурсу;
- б) невербальна комунікація, щільно інтегрована в дискурсивну діяльність сучасної людини;
- в) дигітальність у її різноманітних жанрових виявах (кіберлітература, інтерактивна проза і поезія, гіпертекстова література, анімована проза і поезія тощо);
- г) сукупність охудожнених семіотичних вивертів у формі парадоксальності як риси сучасної поезії та антипоезії на кшталт флафу і т. ін.

З доповіддю **„Сучасні когнітивні студії: прикладні аспекти”** виступила професор Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького **С.А. Жаботинська**. У виступі зазначалося, що когнітивна наука є федерацією різних

галузей, які досліджують мозок і мислення людини та тварини як природний механізм для обробки інформації, що може бути відтворений у технічних системах. Такими галузями є насамперед нейронауки, психологія, лінгвістика, а також теорія систем і інженерія знань. Останнім часом в орбіту когнітивної науки активно залучається ціла низка й інших дисциплін: філософія, соціологія, культурологія, педагогіка, політологія тощо. Серед основних завдань когнітивної науки є

з'ясування того, як влаштована природна інформаційна система людського мислення і як наші знання про цю систему можуть бути використані у практичних цілях. Вирішення цього завдання відбувається завдяки створенню міждисциплінарних проектів, які уможливають плідну співпрацю фахівців різних галузей знань.

У доповіді було запропоновано п'ять проектів, спрямованих на інтеграцію лінгвокогнітивних досліджень із розвідками в суміжних галузях і орієнтованих на потреби сучасного українського суспільства. Проекти базуються на застосуванні онтологій, які в інженерії знань визначаються як концептуальні моделі конкретних предметних царин, що мають формат інтелект-мап (i-map), концептуальних графів, семантичних мереж, когнітивних мап тощо. Недоліком таких моделей є недостатня розробленість типів зв'язків між вузловими поняттями предметної царини. Цей недолік компенсується в методиці побудови онтологій, розроблених в когнітивній лінгвістиці й названій семантикою лінгвальних мереж (СЛМ). Елемент «лінгвальні» у назві методики вказує на її відмінність від методики побудови семантичних мереж в інженерії знань. Для побудови моделей мереж у СЛМ застосовується не інтуїтивний, а емпірично виокремлений набір узагальнених поняттєвих структур, які відслідковуються у значеннях і формах мовних та мовленнєвих одиниць різних рівнів. Основні положення СЛМ є такими:

1. Для побудови мережних концептуальних моделей (онтологій) конкретних поняттєвих царин застосовуються базисні пропозиції, які мають найвищий рівень узагальнення, або схемності, і представляють первинні універсальні категорії мислення й типи зв'язків між ними. Кількість базисних пропозиціональних схем обмежена (17 схем), але завдяки їх різній комбінаториці, залежній від специфіки поняттєвого простору, що структурується, можна отримати безмежну кількість різних конфігурацій концептуальних мереж.

2. Концептуальна мережна модель перетворюється на матричну модель, якщо зв'язки між інформаційними вузлами мережі залишаються непозначеними (імпліцитними).

3. Концептуальні мережі/матриці можуть будуватися як одновимірні або багатовимірні (мережі-в-мережах або матриці-в-матрицях). У багатовимірній мережі/матриці поняттєві простори розгортаються «вглиб»: концептосфера (уся інформація, яка структурується) є мережею доменів (поняттєвих фокусів концептосфери); кожен домен є мережею парцел (поняттєвих фокусів домену); кожна парцела є мережею конкретних концептів; кожен концепт є мережею його ознак. На всіх концептуальних рівнях побудова мереж здійснюється за допомогою базисних пропозиціональних схем.

4. До мережної/матричної концептуальної моделі можуть бути застосовані когнітивні операції, які перетворюють її на когнітивну модель. Опис низки когнітивних операцій було надано в когнітивній психології (заповнення контурів об'єктів, ротація, наплив, зсув тощо) (Shepard & Cooper 1986) і когнітивній граматиці (специфікація-схематизація, фокусування, промінантність, перспективізація) (Langacker 2008). Модифікація однієї й тієї ж концептуальної моделі за допомогою когнітивних операцій дозволяє отримати декілька когнітивних моделей, які структурують аналізований поняттєвий простір.

Проект **«СЛОВНИКИ-ТЕЗАУРУСИ»** поєднує когнітивну лінгвістику з когнітивною психологією та інженерією знань. Застосування положень СЛМ у лексикографічній практиці було продемонстровано в доповіді на прикладі словника, робота над рукописом якого завершена: С.А. Жаботинська, І.В. Бровченко, О.В. Ваховська. Англо-україно-російський словник-тезаурус наукових кліше (5 000 одиниць). Багатовимірна концептуальна модель словника-тезауруса демонструє поступове членування інформації у гіперболічному концептуальному просторі. Ця модель узгоджується з гіпертекстовим форматом, необхідним для електронної версії словника (див. [Жаботинська 2006; 2009]). Нині особливо актуальним є створення аналогічних словників-тезаурусів для різних терміносистем.

Проект **«КОГНІТИВНА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ»** інтегрує попередній проект, поєднуючи когнітивну лінгвістику з когнітивною психологією, інженерією знань і педагогікою / методикою викладання мов. Під час роботи над розмовною темою і викладач, і учень або студент повинні вміти підібрати потрібний матеріал і чітко структурувати необхідну інформацію. Цьому сприяє побудова концептуальної моделі теми, тобто її онтології. Пропонуються такі етапи роботи з мовним матеріалом:

- Відібрати матеріал (різні автентичні тексти за темою, що вивчається), знайти в ньому мовні одиниці (слова, словосполучення, фразеологізми), що позначають поняття, безпосередньо пов'язані з темою.

- Зважаючи на зміст понять, визначити основні текстові об'єкти, котрі є широкими субстанціональними інформаційними фокусами, навколо яких формуються домени теми-концептосфери. Зв'язати домени між собою за допомогою базисних пропозиційних схем. Концептосфера є мережею доменів.

- Зважаючи на зміст мовних одиниць, віднесених до кожного домену, визначити парцели, які входять до його складу. Тематика парцели визначається за базисними пропозиційними схемами, в яких фігурує інформаційний фокус домену як мережі парцел. Розподілити мовний матеріал за парцелями.

- Застосувати побудовану онтологію (мережу або матрицю) відповідно до потреб навчання, враховуючи при цьому специфіку когнітивних операцій.

Зазначена процедура була проілюстрована в доповіді на прикладі роботи з розмовною темою HOTEL / ГОТЕЛЬ, яка вивчається у ВНЗ на заняттях з англійської мови.

Концептосфера ГОТЕЛЬ формується доменами «Готель», «Служби готелю», «Гість готелю», зв'язаними між собою партитивною та акціональними схемами (служби готелю є його частинами, гість контактує зі службами, гість оцінює готель). Парцели домену «Готель»: «Тип готелю» (схема класифікації), «Якісні характеристики готелю» (квалітативна схема), «Розташування готелю» (локативна схема), «Час діяльності готелю» (темпоральна схема). Парцели домену «Служби готелю»: «Реєстратура», «Номери», «Служба харчування», «Інші служби» (партитивні схеми). Парцели домену «Гість готелю»: «Характеристики гостя» (квалітативна схема), «Гість – реєстратура», «Гість – служби» (акціональні схеми). Кожна з парцел заповнюється відповідним мовним матеріалом, отриманим з автентичних джерел. Це спочатку робить викладач, а потім – самі учні. Наприклад:

Домен «Служби готелю» – парцели «Реєстратура» (reception, to monitor all comings and goings, check-in/out time), «Номери» (accommodation, single/twin/double room, suit, single bed, twin bed, etc.), «Служба харчування» (dining facilities, hospitality tray, buffet breakfast, etc.), «Інші служби»:

керівництво готелем (hotel manager, to handle the everyday function of a hotel), технічні служби (maintenance service, to provide courtesy and security services), швейцари й коридорні (doorman, porter, floor manager, to show sb into the room), пральня і хімчистка (laundry services, dry cleaning), перукарня (beauty parlor, hairdresser's, barber's), фітнес-центр (gym, fitness center, workout room) тощо.

Концептуальна мережа, яка забезпечує систематизацію інформації, є відкритою структурою: вона може розгалужуватися «вшир» и «вглиб», при цьому до неї можуть додаватися інші базисні пропозиції; у мережі на різних рівнях глибини можуть формуватися додаткові домени й парцели. Мережа може заповнюватися необмеженою кількістю інформації за темою і – відповідно – мовним матеріалом.

Застосування побудованої онтології враховує специфіку цільової аудиторії. Звідси, визначається інформаційна вагомості доменів (когнітивні операції фокусування й промінантності). Наприклад: (1) ГІСТЬ ГОТЕЛЮ, (2) СЛУЖБИ ГОТЕЛЮ (інформація для подорожуючих); (1) СЛУЖБИ ГОТЕЛЮ, (2) ГІСТЬ ГОТЕЛЮ (інформація для співробітників готелю). Домени, які мають більшу інформаційну вагу, потребують для свого опису більшої кількості номінативних засобів. Побудована онтологія застосовується також для формування тексту, який розгортається у певній послідовності (операція ментального сканування).

Концептуальна мережа/матриця розмовної теми (її онтологія) слугує основою для відповідного словника-тезауруса мовних виразів. Такий словник полегшує їх засвоєння та запам'ятовування. Концептуальна мережа / матриця дозволяє членувати тему, яка вивчається, та поєднувати її складники у різних комбінаціях. Базисні пропозиції, які застосовуються для побудови мережі, вживаються також для полегшення засвоєння мовних структур (синтаксичних і словотвірних).

Когнітивна методика навчання іноземних мов нині успішно проходить апробацію в Освітньому центрі “Інтерклас”, приватному позашкільному навчальному закладі гуманітарного напрямку, м. Кривий Ріг, Україна, керівник – канд. філол. наук, доц. М.В. Цегельська.

Проект **«КОГНІТИВНА МЕТОДИКА ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ»** (поєднання когнітивної лінгвістики з когнітивною психологією, інженерією знань та педагогікою / методикою викладання) є поширенням попереднього проекту: онтології застосовуються під час опрацювання навчальних тем за фахом. Цей матеріал може бути представлений: одним джерелом (розділ підручника, стаття тощо) – для засвоєння та переказу; декількома джерелами (статтями, книгами або їх частинами) – для написання реферату, доповіді, статті, наукової роботи. Етапи побудови онтології навчальної теми залишаються тими самими, що й у когнітивній методиці навчання іноземних мов. У доповіді в якості прикладу була продемонстрована побудова онтології (концептуальної мережі) теми «Розвиток дитини: сенситивні періоди і мова», викладеної у розділі

книги: Сандра Амоут, Сэм Вонг. Тайны нашего мозга / пер. с англ. – М. : Эксмо, 2011.

Когнітивна методика опрацювання навчального матеріалу викладається в авторському спецкурсі “Основи когнітивних досліджень” (проф. С.А. Жаботинська, Черкаський національний університет), який читається бакалаврам на 4-му році навчання. Результати апробації методики представлені в кандидатській дисертації з педагогіки (13.00.04 – теорія та методика професійної освіти): Задворна С.Г. Підготовка студентів немовних спеціальностей до структурування навчальної інформації засобами концептуального моделювання. Черкаси : ЧНУ, 2013.

Проект **«МУЛЬТИЛІНГВАЛЬНА УКРАЇНА»** поєднує когнітивну лінгвістику з нейронауками/нейролінгвістикою, психологією, соціологією, політологією. Мовна

політика України має розроблятися з урахуванням мовної ситуації, науковий аналіз якої доцільно здійснювати на підставі онтології, що враховує нейролінгвістичні, психологічні й соціальні фактори засвоєння декількох мов: першої, другої, іноземної. Нейролінгвістичним (біологічним) фактором є наявність у людини вродженої здатності оволодіти мовою. Ця здатність активується лише за умови наявності мовного середовища/

середовищ. Для засвоєння мови/мов вирішальним є сенситивний період – до 5-8 років. Мова, засвоєна в цей період і укорінена завдяки постійному мовному середовищу, стає першою мовою. Її опанування й використання є позасвідомим, воно контролюється процедурною пам'яттю. Саме ця мова виконує функцію самоідентифікації і самовираження індивіда. Мова, засвоєна в сенситивний період і укорінена меншою мірою завдяки непостійному мовному середовищу, стає другою мовою. Мова, засвоєна після сенситивного періоду й укорінена в епізодичному мовному середовищі, є фактично іноземною мовою. Її опанування й використання є свідомим, воно контролюється декларативною пам'яттю. Залежно від достатності середовища друга мова може наближатися або до першої, або до іноземної. Бажання вчити й удосконалювати другу або іноземну мову пов'язане з мотивацією (психологічний фактор). Мовна ситуація (соціолінгвістичний фактор) представлена співіснуванням у суспільстві мов, які мають біологічний статус першої і другої. Мовна політика (політичний фактор) має бути спрямована на створення оптимальних умов для гармонійного співіснування мов з урахуванням усієї низки зазначених вище факторів.

В Україні склалася унікальна ситуація білінгвізму двох типів: а) українська мова є першою, російська – другою; б) російська мова є першою, українська – другою. Ці мови не роз'єднують, а «зшивають» країну із заходу на схід і зі сходу на захід. Таку ситуацію доцільно розглядати як позитивне, а не негативне явище, якщо українська мова, за відсутності достатнього мовного середовища, не перетворюється на «іноземну». Українська мова як державна є символом країни, вона виконує інтегруювальну функцію. Статус російської мови, який є нині одним із болючих політичних питань, залишається

дискусійним. Фактично, на території України вона не є локалізованою, подібно до мов національних меншин. Вона є першою мовою для значної частки українського суспільства, але вона не є символом країни. Російську мову можна визнати як офіційну, політичний статус якої є нижчим за державну мову. Офіційна мова може вживатися поряд із державною в офіційних сферах спілкування. Така диференціація державної і офіційної мов була рекомендована експертами ЮНЕСКО у 1953 році. Мовна політика країни має бути спрямована на те, щоб українська мова при збереженні білінгвізму поступово набула статусу біологічно першої мови. Доцільно розвивати білінгвізм, а не викорінювати його, адже в сучасному соціальному контексті України монологічність є агресивною. Слід створювати соціокультурні контексти для ВМОТИВОВАНОСТІ вивчення української і російської мов, мов національних меншин, іноземних мов. Таким чином, Україні потрібні науково обґрунтовані й дієві програми розвитку білінгвізму/мультилінгвізму, які враховують не тільки політичні, а нейрофізіологічні, психологічні й соціальні фактори оволодіння й користування мовами.

Проект **«ЕКОЛОГІЯ СВІДОМОСТІ»**

поєднує когнітивну лінгвістику з когнітивною психологією, культурологією, теорією систем/інженерією знань, соціологією, політологією і базується на застосуванні онтологій у сфері ідеології. У сучасному світі відбувається зомбування й “чіпування” суспільства різними засобами – через ЗМІ, освіту, художні твори, поширення чуток тощо. Люди не вміють мислити самостійно. Вони

послугуються готовими ідеологічними та іншими стереотипами. Пояснення когнітивної “механіки” створення стереотипів засобами політичного, рекламного, побутового дискурсу надано в книзі S.A. Hayakawa & A.R. Hayakawa. Language in Thought and Action, уперше виданій у 1939 році й актуальній донині. Це пояснення є суголосним із теорією когнітивного мапування та ментальних конструктів, яка розробляється в сучасній когнітивній науці. Когнітивне мапування (cognitive mapping) – це неповне й почасти девіантне відображення свідомістю того, що надане в досвіді. Ментальний конструкт/ інтерпретація (mental construal) – це результат когнітивного мапування, “суб'єктивний образ об'єктивної реальності”. Ментальні конструкти, які більшою і меншою мірою відповідають дійсності, утворюються на підставі концептуальних моделей (онтологій). Останні перетворюються на когнітивні моделі завдяки застосуванню різних когнітивних операцій – проміантності, фокусування, специфікації/схематизації, напливу тощо. Ментальні конструкти інтегрують колективне позасвідоме, етнічні вірування й ідеали, соціальні стереотипи, індивідуальні психічні схильності індивіда. Ментальні конструкти формують КАРТИНУ СВІТУ індивіда і суспільства, яка визначає напрям їхньої поведінки.

В ідеологічному протистоянні при створенні ментальних конструктів відбувається модифікація і навіть спотворення певних ділянок онтології (концептуальної моделі). До цього залучаються різні семіотичні засоби, насамперед вербальні й візуальні. Мова має

великий арсенал засобів (метафора, метонімія, омофонія, синонімія, енантіосемія тощо), які сприяють виокремленню й гіперболізації одного з багатьох конститuentів онтології з метою створення позитивної або негативної оцінки. Як захищатися від ідеологічного впливу? Пояснювати громаді техніки його створення. Вчити розуміти, що “мапа – це не територія” (А. Коржибський), тобто ментальний конструкт не є ідентичним реальності; аналогічно, “меню – це не їжа” (А. Уотс), тобто семіотичний засіб не є тим, що він позначає. Як формувати гармонійну, толерантну картину світу? Вчити громаду мислити в термінах не двоцінної орієнтації (two-value orientation), а багатоцінної орієнтації (multi-value orientation). Вчити громаду застосовувати мову «Я – прим», за правилами якої не слід казати «Х є поганий», а слід казати «Я думаю, що Х поганий». Змінити семіотичні засоби політичного дискурсу.

У підсумку, актуальність сучасних лінгвістичних досліджень має визначатися не абстрактним “антропоцентризмом”, а їх реальною корисністю для сьогодення нашої країни – УКРАЇНИ.

**ДОПОВІДАЧ ЗАПРОСИЛА ЧЛЕНІВ УАКЛІП
ПРИЄДНУВАТИСЯ ДО ЗАЗНАЧЕНИХ ПРОЕКТІВ**

Електронна пошта: saz9@ukr.net

Загальні збори Української асоціації когнітивної лінгвістики і поетики

16 травня 2014 року

Київський національний лінгвістичний університет

У загальних зборах Української асоціації когнітивної лінгвістики і поетики взяли участь 64 делегати.

На зборах були розглянуті такі питання

1. Звіт керівництва УАКЛіП за період з травня 2012 р. по травень 2014 р.
2. Звіт Ревізійної комісії.
3. Вибори нового складу керівництва УАКЛіП.
4. Затвердження напрямків роботи Асоціації на 2014-2016 рр.
5. Затвердження атрибутики Асоціації.

Загальні збори Української асоціації когнітивної лінгвістики і поетики відкрила секретар правління, докторант Київського національного лінгвістичного університету доц. О.С. Маріна.

Секретар правління надала слово президенту Асоціації проф. О.П. Воробйовій

для звіту про роботу керівництва УАКЛіП за період з травня 2012 р. по травень 2014 р. Президент нагадала присутнім історію створення Асоціації, проінформувала про досягнення останніх років: проведені круглі столи, конференції, відкриті лекції, роботу бібліотеки Центру когнітивних і семіотичних досліджень, висвітлила проблеми, які супроводжували процес державної реєстрації Асоціації.

Після звіту **Секретаря** УАКЛіП доц. О.С. Маріної, яка доповіла про змістову й організаційну роботу Правління, про формування членства в Асоціації, що зараз налічує 106 членів (включаючи і студентів), **Голова Ревізійної комісії** УАКЛіП проф. Н.В. Петлюченко проінформувала присутніх про фінансові справи Асоціації: відкриття поточного рахунку, загальну суму сплачених членських внесків, здійснені витрати, повідомила про відсутність фінансових порушень у роботі Асоціації, а також рекомендувала здійснювати оплату членських внесків протягом одного-двох місяців для уникнення стягнення банком зайвої абонентської плати.

Під час виборів нового складу керівництва УАКЛіП доц. О.С. Маріна запропонувала на наступний термін чинного Президента ВГО «Українська асоціація когнітивної лінгвістики і поетики» проф. О.П. Воробйову (Київський національний лінгвістичний університет), що передбачено Статутом Асоціації. У свою чергу проф. О.П. Воробйова внесла пропозицію переобрати віце-президентами Асоціації професорів С.А. Жаботинську (перший віце-президент, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького) й О.Р. Валігуру (Київський національний лінгвістичний університет), а також обрати віце-президентом доц. С.В. Мартінек (Львівський національний університет імені Івана Франка), яка буде займатися підготовкою наступної конференції УАКЛіП у 2016 р., і подякувала за роботу чинному віце-президенту проф. В.І. Теркулову (Донецький національний університет). На посаду секретаря Правління було знову запропоновано доц. О.С. Маріну (Київський національний лінгвістичний університет). Учасники зборів одностайно підтримали запропоновані кандидатури.

Під час обговорення подальших напрямків роботи Асоціації Президент ВГО

«Українська асоціація когнітивної лінгвістики і поетики» проф. О.П. Воробйова окреслила перспективи на майбутнє: проведення Міжнародної наукової конференції «Мова – література – мистецтво: когнітивно-семіотичний інтерфейс» 25-27 вересня 2014 р. у м. Києві, Міжнародної наукової конференції УАКЛіП з питань інтеграції гуманітарної і природничої парадигм у міждисциплінарних когнітивних студіях

та прикладних аспектів когнітології у Львові в 2016 році, літніх шкіл, зокрема за участі відомого американського когнітолога проф. Марка Тернера (травень 2015 р.), започаткування електронного наукового журналу УАКЛіП англійською мовою, публікація колективних монографій, написання програмних і популяризаторських статей

з когнітології, у яких би висвітлювалися основні поняття та перспективи когнітивних досліджень. Необхідною є також діяльність у напрямку розширення географії Асоціації, що передбачає проведення виїзних засідань і наукових форумів, зокрема веб-конференцій.

Під час дискусії члени Асоціації висловилися з таких питань: про дистанційний доступ до електронної бібліотеки УАКЛІП (Я.Р. Федорів), про висвітлення результатів діяльності Асоціації у соціальних мережах, напр., Facebook (Г.Л. Кривенко), про написання підручника з когнітології, який би містив цілісну концепцію у трактуванні базових понять когнітивної лінгвістики, про залучення до роботи в Асоціації не лише англістів, а й спеціалістів зі слов'янських (С.А. Жаботинська) і східних мов (О.Р. Валігура).

Під час обговорення питання про створення журналу Асоціації висловлено ідею про переваги електронного варіанту (В.Ф. Старко, І.А. Галуцьких), акцентовано вірогідні проблеми з редагування поданих рукописів (С.А. Жаботинська), про можливість видання журналу двома мовами: англійською та українською (О.П. Воробйова). У цьому зв'язку Я.Р. Федорів внесла пропозицію започаткувати електронний курс навчання академічного письма англійською мовою з метою підвищення якості поданих до друку статей, залучивши до цього доц. Т.В. Яхонтову (Львівський національний університет імені Івана Франка), яка нещодавно захистила докторську дисертацію з лінгвогенології англomовної наукової комунікації і керує Центром академічного письма у Львові (О.П. Воробйова, С.А. Жаботинська).

Підбиваючи підсумки обговорення, проф. О.П. Воробйова запропонувала надсилати пропозиції щодо подальшої роботи Асоціації на електронну пошту О.П.Воробйової, О.С. Маріної і Бюлетеня Асоціації.

Під час засідання делегати конференції затвердили формат офіційного бланку Асоціації, бланки сертифіката члена Асоціації й подяки.

У кінці засідання було вирішено просити членів Асоціації сплачувати внески до 15 жовтня кожного року з метою уникнення додаткових витрат на утримання рахунку асоціації.

Elżbieta Chrzanowska-Kluczewska

Much More than Metaphor: Master Tropes of Artistic Language and Imagination

Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien: Peter Lang, 2013. – 195 p.

Contents

Acknowledgements

Introduction

Chapter 1

From microtropes, through macrotropes, to mega- metatropes of artistic of artistic language and conceptualization

- 1.1. Tropes (semantic figures) defined
- 1.2. On the way from microtropes to macrotropes (from 'small' to 'big' figures)
- 1.3. Megatropes and metatropes ('large figures')
 - 1.3.1. Megatropes
 - 1.3.2. Metatropes

Chapter 2

The Vichian tropological tetrad and its contemporary variants

- 2.1. The Vichian tetrad
 - 2.1.1. Giambattista Vico's tropological circle
 - 2.1.2. Kenneth Burke and his *master tropes*
 - 2.1.3. Hayden White's tetrad: Giambattista Vico and Jean Piaget brought together
- 2.2. Metaphor – from micro- to megatropes
 - 2.2.1. Theoretical considerations
 - 2.2.2. By way of illustration
- 2.3. Metonymy – from micro- to megametonymy
 - 2.3.1. Theoretical considerations
 - 2.3.2. By way of illustration
- 2.4. Synecdoche – from micro- to macrosynecdoche
 - 2.4.1. Theoretical considerations
 - 2.4.2. By way of illustration

2.5. Irony

2.5.1. Theoretical considerations

2.5.2. By way of illustration

Chapter 3

Beyond the Vichian circle

3.1. The tetrad in other fields of study

3.1.1. Sigmund Freud's tropology of dreams

3.1.2. Jacques Lacan and the figures of the unconscious

3.1.3. Claude Lévi-Strauss and the tropes of the savage mind

3.2. The set of master tropes extended

3.2.1. Simile – Comparison

3.2.2. Antithesis

3.2.3. Catachresis

3.2.4. Euphemia (Understatement)

3.2.5. Suppression

3.2.6. Hyperbole (Exaggeration)

3.3. Cumulative effect of troping

Chapter 4

Tropological space and figurative worlds

4.1. Tropological space

4.1.1. Tropological space as a subpart of logical space

4.1.2. Tropological space as a subpart of textual/discourse space

4.1.3. Tropological space as a subpart of artistic space

4.1.4. Tropological space – by way of illustration

4.1.5. Perspectivization and spatial transformations within tropological space

4.1.6. Space in its own right or spatial metaphor?

4.2. Figurative worlds

4.2.1. Some theoretical views on the imaginary worlds of literature

4.2.2. The *double-world* approach to metaphor

4.2.3. Figurative worlds as text-worlds

Conclusion

References

Index

Рецензію проф. О.П. Воробйової на цю монографію було опубліковано у Віснику КНЛУ. Серія Філологія. – 2013. – Т. 16, № 2. – С. 165–167.

Роль мови в етногенезі: мова як маркер етнічної ідентичності лекції Н.М. Германової

30 – 31 жовтня 2013 року

Київський національний лінгвістичний університет

Германова Наталія Миколаївна, фахівець з соціолінгвістики, загального мовознавства, історії лінгвістичних вчень, професор Московського державного лінгвістичного університету, яка перебувала у Київському національному лінгвістичному університеті восени 2013 р. в межах Міжнародного договору між КНЛУ та МДЛУ, розпочала свої лекції з проблематики "Мова і соціум" з висвітлення трьох функцій мови, які диференціюють російські вчені: консолідувальної, інтегрувальної й відокремлювальної. Консолідувальна функція є похідною від інших соціально-історичних процесів, у яких задіяно

мову: так, у донаціональний період окремі дрібні мовні групи формують більшу спільноту, і зазвичай, мова або діалект, які виконують функцію гуртування племен, засвоюються рештою. Зворотний бік цієї функції становить функція відокремлювальна: її мова виконує всередині спільноти, котра прагне до відокремлення, коли йдеться про набуття певним народом незалежності, політичної або культурної. У цьому разі боротьба розпочинається з відстоювання прав мови: її відродження, надання їй певного статусу: регіонального, національного тощо. Інтегрувальну функцію у багатоетнічному суспільстві виконує державна мова.

Потім проф. Н.М. Германова звернулася до аналізу корелятивних термінів, започаткованих відомим американським ученим Джошуа Фішманом: націонізм і націоналізм. Дослідник вживає термін „націоналізм” на позначення шляху формування нації, її перетворення в державу. У його концепції націоналізм – це такий шлях формування нації, коли народжується етнічна самосвідомість і розпочинається боротьба за набуття державності, яка на певному етапі успішно завершується. Шлях націоналізму притаманний Європі, де ціла низка поважних держав доволі пізно набули територіально-політичної єдності або довго перебували у стані територіально-політичного роздрібнення. До ознак націоналізму Фішман зараховує уніфікацію, автентичність і модернізацію. Уніфікація є злиттям у доіндустріальну добу дрібних етнічних угруповань у більші за розміром. Автентичність підкреслює унікальність, самобутність певної спільноти, її культури, мови, історії тощо: ми єдині й неповторні, тому нас ні з ким не треба плутати. Модернізація усіляко підкреслює, що таке об'єднання матиме практичні плоди: політичну незалежність, демократизацію, сприяння матеріальному прогресу.

Щодо націонізму („nationism”), то за твердженням Фішмана, йдеться про багатоетнічні держави, кордони яких ріжуть етноси навпіл, інколи й на більшу кількість фрагментів, що притаманно країнам Азії та Африки. З цієї причини як державну використовують одну з європейських мов. У такому разі, за Фішманом, зв'язок етносу з мовою набуває інструментального характеру. Мова обирається не на підставі лояльності, шани, підтримки, а внаслідок чисто практичних потреб. Народ обирає ту мову, яка є для нього функціональною.

Далі дослідниця торкнулася дискусії між прибічниками примордіалізму й конструктивізму, які не можуть вирішити, чи становить мова невід'ємну ознаку етнічної ідентичності. Термін «примордіалізм» (від англ. 'primordial'), має значення «фундаментальний», «первинний». На думку примордіалістів, історично нація походить від найдавніших форм етнічної організації людей (народності, племені) і становить природну, біосоціальну або генетично-об'єднану, але у будь-якому разі, об'єктивну реальність. Ці найдавніші форми етнічної організації людства спиралися на спільність території, ландшафту, клімату, ендегамію – і все це формувало спільний психічний лад, єдиний світогляд, спільну систему цінностей. Нації вдається пронести цю спільність крізь часи таким чином, що така нація зберігає спільне ядро. Починаючи з кінця XVIII – початку XIX століття саме такий погляд на співвідношення мови і мислення, народу і духу народу, як це визначали у XIX столітті, притаманний і мовознавству.

На думку конструктивістів (Бергер і Лукман), людина не стільки відкриває у навколишньому світі об'єктивні явища, такі як нація, раса, стать тощо, скільки створює їх. У деяких випадках ця творчість очевидна. Як пишуть згадані вчені, пересічна людина вважає, що гроші й ігри – це повсякчас існуючі явища. І якщо наївній людині може здатися, що ігри й гроші існують об'єктивно, а не створені людиною, то гендер (врешті ж існують біологічні відмінності між чоловіком та жінкою), раса, народність – все це вимагає доказів: природні це чи не природні об'єкти. Соціальні конструктивісти вводять термін „реефікація” для позначення сприйняття продуктів людської діяльності як незалежних від людини, наприклад, наслідків природних процесів, космічних законів, проявів Божественної волі.

Соціальні конструктивісти виходять з того, що походження і відтворення етносу носить не природний, а соціальний характер. Нація вважається уявною спільнотою не через те, що вона не існує чи є вигаданою, а через те, що її існування зумовлено тим, що члени нації у це вірять. Наявність нації спирається на самосвідомість представників нації, котрі впевнені у своїй етнічній єдності. Для примордіалістів очевидним є той факт, що мова є постійним і невідворотним супутником етносу і найбільш визначним його маркером. Натомість конструктивісти підкреслюють штучний характер національних мов, пов'язаний з активним процесом стандартизації й нормування мови.

Питання етнічності залишається й досі дискусійним, оскільки ні примордіалісти, ні конструктивісти не схильні складати свої позиції.

Зі змістом інших лекцій проф. Н.М. Германової та її колеги з МДЛУ проф. В.А. Піщальникової можна познайомитися в аудіо записах і публікаціях, які знаходяться у бібліотеці Центру КСД (КНЛУ, ауд. 320, І корпус).

УЧАСТЬ У ЗАРУБІЖНИХ КОНФЕРЕНЦІЯХ

Folklore: Reinventing Past through Folk Traditions

м. Нью-Делі, Індія

23-25 жовтня 2013 року

Університет імені Джавахарлала Неру

З перших хвилин перебування у стінах університету імені Джавахарлала Неру учасників конференції супроводжували національні танцювальні сюжети, пісні і музикальні етюди, які відтворювали дивовижну атмосферу культурних традицій, звичаїв і обрядів індійського народу.

Конференція охоплювала широке коло проблем з літературознавства, культурології, етнолінгвістики, фольклористики, мистецтвознавства і передбачала обмін науковим доробком і розвідками в плані інтеграції студій фольклору. Конференцію було спрямовано на те, щоб довести, що література завжди була і є ключем до розуміння культури народів різних континентів, що смисли, образи й емоції, експліцитно й імпліцитно виражені в художніх текстах, отримують відповідний резонанс у формах інших видів мистецтв, а саме в музиці, кінематографії, хореографії та ін.

Тематика пленарних засідань охоплювала такі напрями: методи формування народної культури; теоретичні перспективи у вивченні фольклору; вплив фольклорних текстів на формування етнічних, релігійних і національних знань; сучасна народна література; роль засобів інформації у формуванні етнокультурної компетенції; лінгвістичні аспекти вивчення фольклорних текстів.

У конференції взяли участь понад 150 учасників з різних країн: Індії, Азербайджану, Казахстану, Росії, Ізраїлю, Туреччини, Великої Британії, Киргизстану, України, Таджикистану, Аргентини, Китаю.

На секційних засіданнях заслуховувалися доповіді, які супроводжувалися активною дискусією з таких аспектів: сучасне розуміння фольклору, фольккультура й етнічна ідентичність, фольклорне мистецтво і ремесла, фольклор очима сучасного покоління, порівняльні студії фольклору, роль фольклору у сучасному суспільстві.

Українську асоціацію когнітивної лінгвістики і поетики представляли: доктор філологічних наук, професор Лариса Іванівна Белєхова (Херсонський державний університет) і докторант кафедри лексикології і стилістики англійської мови імені проф. О.М. Мороховського КНЛУ Світлана Володимирівна Волкова.

Професора Л.І. Белєхову запросили взяти участь у роботі круглого столу “Значущість фольклору в сучасну добу”, мета якого полягала не тільки в тому, щоб узагальнити досвід сучасних наукових досліджень у галузі лінгвістики, етнолінгвістики, лінгвокультурології, фольклористики та літературознавства, а також запропонувати перспективи подальших наукових розвідок з урахуванням інтеграції цих філологічних дисциплін.

У межах секційного засідання “Різні грані фольклору / Different Facets of Folklore” С.В. Волкова представила доповідь “Когнітивно-семіотичний підхід до вивчення амеріндського фольклору і художніх текстів / Cognitive Semiotic Approach to the Study of American Indian Folk and Literary Texts”.

У цілому конференція проходила в атмосфері дружби, взаєморозуміння і поваги.

(Інформацію підготовлено С.В. Волковою)

АНОНСИ

Міжнародна наукова конференція «Мова – література – мистецтво: когнітивно-семіотичний інтерфейс»

25-27 вересня 2014 року

Київський національний лінгвістичний університет

Міжнародна наукова конференція Української асоціації когнітивної лінгвістики і поетики відбудеться **25-27 вересня 2014 року** в Київському національному лінгвістичному університеті (м. Київ, вул. Лабораторна 5/17, III корпус).

Реєстрація учасників – 25 вересня 2014 року з 9:00 до 9:45
(у вестибюлі III корпусу).

Початок конференції о 10:00 (конференц-зала, III корпус).

ПОПЕРЕДНЯ ПРОГРАМА КОНФЕРЕНЦІЇ

Пленарні доповідачі

Бондаренко І. П. Дзен-буддизм як філософсько-естетичне підґрунтя японської поезії

Бондарчук І.А. Тема уточнюється

Дереш Л. Культурологія змінених станів свідомості

Жаботинская С. А. Значение слова и его визуализация: оценочность в дискурсе украинского майдана

Новрузов Р. М., Новрузова Г. Ф. К образу «лотоса» в «Бхагавадгите» **Пустовойт И. В.** Искусство быть формальным и некоторые мисконцепции современной лингвистики

Круглий стіл

„Мови, літератури, твори мистецтва – тексти нашого досвіду”

Chrzanowska-Kluczewska E. Language-Literature-the Arts: A Cognitive and Semiotic Interface

Белехова Л. И. Музыкальные ритмы в афроамериканских поэтических текстах

Бовсунівська Т. В. Когнітивний етап осмислення екфразису

Vorobyova O. P. Multimodality of the Real and Virtual in Virginia Woolf's "A Simple Melody": Cognitive and Affective Implications

Колегаєва І. М. Піктографічне повідомлення у дзеркалі текстового повідомлення

Kurbatov S. V. Haiku and the Problem of Visualization in Poetry

Некряч Т. Є. Подвійна візуалізація: екфрасис у персонажній характеристиці під перекладацьким ракурсом

Серякова И. И., Чжу Цзинтао. Невербальная семиотика благодарности в украинской и китайской лингвокультурах

На конференції працюватимуть такі секції

1. Мовна та естетична творчість: подібності й розбіжності.
2. Метафора у мові, літературі та мистецтві: інтерсеmiotичні зв'язки.
3. Візуальні мистецтва і мовна когніція.
4. Мистецтво у дзеркалі мови, тексту, дискурсу: архітектура, музика, живопис, балет, кінематограф.
5. Лінгвістика і семіотика креативності: мовна та дискурсивна особистість.

Додаткова інформація розміщена на сайтах конференції
(<http://yarfed.wix.com/uaclick14-ua>) та Асоціації (<http://uaclick.at.ua>)

ЛЕКЦІЇ МАРКА ТЕРНЕРА

11-23 травня 2015 року

Київський національний лінгвістичний університет

На запрошення Асоціації та Центру когнітивних і семіотичних досліджень КНЛУ **11-23 травня 2015 р.** в КНЛУ відбудуться лекції видатного американського когнітолога проф. Марка Тернера

(детальніше див. <http://markturner.org/>)

**Адреса редакції
*Бюлетеня***

cognitivelinguistics@mail.ru